

330
P84

Pető Margit

*Rozmaring ága,
virágnak virága*

Gondolat

„A matyólagziban az első bokrétavivő
vitte az aranyozott rozmaringot
a vőlegénynek. Az a legnagyobb dicsőség,
első bokrétavivőnek lenni. De csak
az első rokon lehetett. Cifra tányérba
az aranyrozmaring. A Naggyor Erzsza
lagzijába első bokrétavivő vótam. Mintha
most is hallanám, Borószile de édesdeden
mondta: kislányom, te vagy az első,
ittég a tányír a rozmaringval e – te
vigyed!” Így mesél első személyben
a matyó asszonysorsot megszemélyesítő
Mari néni, s ahogy ő Borószile hangját
szinte hallja, úgy halljuk szinte mi az
övét. Akár arról mesél, hogyan dolgoztak
a matyó asszonyok a varróban, akár
arról, milyen is a krumpliskalács avagy
milyen volt a stafíringja egy matyó
menyasszonynak, milyen hímzés dukált
a lepedőszélre a gyerekágyat fekvő
asszony ágyán, egy pillanatra sem tudjuk
kivonni magunkat az elbeszélés varázsa
alól. Pető Margit textilszakos
iparművész, rajztanár. Édesanyja a régi
matyó „íróasszonyok” egyike, akinek
a kezén százszámra születtek
a hímzéminták, a százféle virág.
Ezért e könyv valóban töről fakadt
alkotás.

390

PG4

20.806

Pető Margit

*Rozmaring ága,
virágnak virága*

GONDOLAT • BUDAPEST, 1984

LEKTORÁLTA
KATONA IMRE

ISBN 963 281 391 X
© PETŐ MARGIT, 1984

TARTALOM

9	<i>A szerző ajánlása</i>	95	<i>Kovácsműhely</i>
11	<i>Emlékezet</i>	98	<i>Summás sors</i>
13	<i>Régen vót – igaz se vót...</i>	102	<i>Fiatalság – bolondság</i>
17	<i>Szántó-vető ember</i>	105	<i>Matyó lagzi</i>
20	<i>Fizet a föld</i>	111	<i>Tudatlanság</i>
23	<i>Cséplés</i>	113	<i>Napraforgó</i>
25	<i>Zivatar</i>	116	<i>Kukorica – tengeri</i>
28	<i>Ünnepszagu tavasz</i>	119	<i>Szüret</i>
41	<i>Varró</i>	123	<i>Kis föld – nagy föld</i>
44	<i>Jáccódni gyönyörűség</i>	125	<i>Iskola</i>
50	<i>Pendelyes eszmélkedés</i>	129	<i>Mátyás</i>
55	<i>Gyí lovam!</i>	139	<i>Könyörüljetek...</i>
58	<i>Vásár</i>	142	<i>Szegények etetése</i>
61	<i>Tájszólás</i>	144	<i>Téglaverés</i>
64	<i>Búcsújárás</i>	146	<i>Gyógyító ír</i>
67	<i>Dívatolás</i>	149	<i>Betlehemjárás</i>
71	<i>Házi ízek</i>	156	<i>Jégvirágok</i>
74	<i>Kenyér</i>	158	<i>Szállást keres a Szentcsalád</i>
77	<i>Az én házam – az én váram</i>	162	<i>Disznóölés</i>
81	<i>Mint a megrakott szekér</i>	166	<i>Mese megyen</i>
84	<i>Férfiemberek</i>	172	<i>Kánai menyegző</i>
87	<i>Szérúsudvar</i>	181	<i>Cifra bölcső – tarka ágy</i>
90	<i>Kerek a világ</i>	183	<i>Illik, nem illik...</i>
93	<i>Vándorcirkusz</i>	186	<i>Soót vegyeneek!...</i>

190	<i>Síratás</i>	218	<i>Kocsonya</i>
196	<i>Lípefogás</i>	219	<i>Szappanfőzés</i>
199	<i>Öröklés</i>	220	<i>A temető</i>
201	<i>Valódi hős...</i>	222	<i>Matyó gúnya</i>
205	<i>Tiltott gyümölcs</i>	223	<i>Mint a szélfúttá mag</i>
207	<i>Lóhtves</i>	224	<i>Mezőkövesd város</i>
210	<i>Boldogság</i>	225	<i>Környék</i>
212	<i>Szilánkok</i>	226	<i>Elmulás</i>
215	<i>Madárijesztő</i>	229	<i>Szómagyarázat</i>
216	<i>Rongyszőnyeg</i>		

*A múltat is alkotni kell, különben elvesz,
elmúlik, ha nem lesz belőle műalkotás.*

Illyés Gyula

A szerző ajánlása

Matyónak születtem
Létem ez, s örököm.
Hogy valami lettem
Anyámnak köszönöm.

A matyó név végigkísérte életemet, hozzám nőtt, összetartozott velem – jobban, mint saját nevem. Már iskolás versenyeken így biztatott a közönség: Hajrá, kis matyó! A főiskolán társaim, tanárain csak így ismertek – a matyó. Most érett felnőttként eljutottam oda, hogy komolyan vállaljam matyóságot, és vállaljam őket – az ősöket, a sorsból kitörőket.

Köszönetet mondok azoknak az idős mezőkövesdi asszonyoknak, akik ízes matyósággal elmondott történeteikkel, adomáikkal segítették gyűjtőmunkámat; valamint, akik féltett fényképeiket kölcsönadták. Mindazoknak, akik bármi más módon bábáskodtak e könyv megszületésénél.

A személyekhez kapcsolódó történeteknél az elbeszélők kívánságára a neveket megváltoztattam – általános kövesdi nevekkal helyettesítettem –, hogy tartózkodó érzelmeiben senkit meg ne sértsek. Névazonosság esetén ezért magát senki ne azonosítsa.

Írom e könyvet az idősebbeknek – hogy tudják, életük nem volt értelmetlen. A matyóság színes, hagyományokat teremtő életét tették kezeinkbe. Tiszta emberségük, küzdelmes múltjuk talajt, példát adjon kései unokáiknak.

Írom e könyvet a mai és jövő utódoknak, hogy emlékezzenek... Őrizték e páratlan gazdagságú múltat – mert csak hagyományaiban erős népnek lehet értelmes jövője.

Emlékezet

Kondítanak. A lélekharang nyelve szívem belső falát verdesi, s az élet lángja meglebben ijedtében. Hogy átfurakodik a zajok sürején ez a cserepekre hulló hang... Tegnap is izent, tegnapelőtt is. Ösmerős, rokon, utcabeli, lyánykori barátné – mindenki elmúlik apránként mellőlem.

Régebben el-elmentem még a temetésre, de valahogy se lelkem, se testem nem bírja má a törődést. Elődöngök lassúdan, ahova nagyon muszaj. Teszek-veszek a ház körül, meg a kertbe, megfőzögetek, dehát hetvenöt esztendő, az hetvenöt esztendő.

Varrogatni azé most is szeretek. Istenem-atyám! De nagy hímes virágosmező lenne, ha mindet összeraknám, amit kivarrtam. Hány tarka virágot álmodtam surcra, ingre, lepedőre? Hányszor hány ótést tettem? Ma má nehezen megy oda a tű, ahova szánom, de előtögetek még. Nem hajt a tatár, oszt jól jön a fillér az özvegyi nyugdíjho. Még jó, hogy újra így felkapták a népi hímzéseket a divatba! Sok öregnek jelent ez könnyebbséget, mert hát nem jó a fiatalokra szorúni. Legtöbbjének meg amúgy is egyetlen öröme, ha hébe-hóba dughat az onokáknak valamit. Egy kis pénzt, himi-humi ajándékot. Biza, jobb adni, mint kapni!

Egyike-másika most is kiül a varróval a kapu elejibe. Jobban telik az üdő, no meg leskelődni egy cseppet. Úgy mondják, a melegódalon szinte tanyába verődnek az asszonyok, úgy hímeznek mint valamikor. Van ám, aki miközbe a kezi dógozik, nem átallja a nyelvit köszörülni hun egyiken – hun másón. Én má csak elrágódok magamnak az apró-cseprő emlékmorzszakon, amik elérülköznek, mint szűkös napokon kenyérhaj a ládafiából.

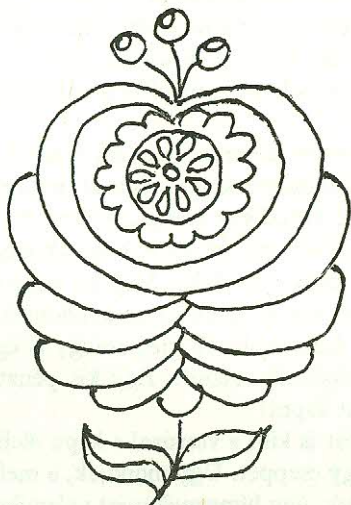
Sokszor azon kapom magam, hogy többet gondolok hátra, mint előre.

Aztán minő az ész: a fontosnak vélt dolgok kihullnak, mint törekből a pelyva. Hanem a villanásnyi történések megragadnak, miként a porszemek a rostán, és most mind helyet követelnek az emlékek feltámadásánál.

Szüzmáriám! De nagyot változott ez a főgyi világ! Miket meg nem ér az ember?

Szegény észile, meg nagyanya, de sokat gürcöltek. Ha most széjjelnéznének! Hinnének-e a szemőknek? Nem mondom, én még értem jót is: fürdőszoba, hideg-meleg víz, televízió... sohse gondoltam vóna. Bárki a megmondhatója – a régiek élete is szép vót a maga mógyján. Nyugodtabbnak nyugodtabb mindenesetre. Minő semmiségeknek tudtunk örvendezni! Rekenő hőségben libbenő szellőnek, fészekrakó fecskének, kinyíló virágnak! Ehun meg se öröm – se bánat, csak lót-fut mindenki, mint kergült pók a falon. Pedig hát kellene az emlékkapaszkodók, mint létrán a fogak, különben hun veti meg lábát az ember gyereke, hogy tovább tuggyon lépni? Apáink-anyáink élete talaj a sarjadjó jövőnek.

Allyas sutetóxxa

Régen vót – igaz se vót...

Újév napján rendszerint tejbekását, meg szemeskukoricát főztünk, hogy bőséges legyen a termés. Úgy szaporodjék minden, ahogy megdagad a rizs, meg a kukorica a fővésbe. Más egyéb napokon tán nem is esett vóna olyan jól az a kövérré főtt szemeskukorica. Csakúgy dőtek szét a kicsattant parázs szemek! A nyócsoros magyar vót a legédesebb – az erre való. Má új terméskor féretettük a szebbit.

Ezen a napon ne kérjen kőcsön, ne csinájék nagymosást – egyáltalán ne foglalkozék olyan dologgal, ami nem jó, mert akkor egész évbe azt csinájja.

Kövesd régen nagy katólikus község vót ám. Valahogy úgy van az, hogy mennél nagyobb a nyomorúság, anná inkább kapaszkodott az emberiség valaki nagy jótevőbe, patrónusba. Szinte kisajátították az emberek az Istent, meg a szenteket magoknak – hogy csak ővelük törődjék. Még önmagunkon is elmosolyodtunk. Szentkútrú gyöttek a búcsúsok hazafele énekelve: Kövesgyiek királynéja, tiszta szűz. Kérjed a te szent fiadat érettiünk. Ékes virágszál, hozzád esdeklünk. Szép Szüzmárijaa, könyörögj értünk.

Megkönnyebbedett a szívünk, ha úgy véltük, meghallgatásra találunk.

Mindenegyes szokás vallási ünnepekhe kapcsolódott. Ehun a vízkereszt: január hatodika, a farsang kezdete. Vége a hosszú böjtnek – mert Andrásnaptú vót advent. Akkor tilos a tánc, a vigasság, nem lehet zsírosat enni. Nagy bálók kezdődtek a farsanggal! A summáslakzik is ezután vótak, mert nyáron odavótak summásnak. Vízkeresztkor mindenki vitte a vizesbödönnyit a templomba – vizet szentelni. Meg almát is szenteltettek. A szenteltvíz minden gonosz ellen, az alma meg a torokfájást elkerülni vót jó. Akinek új háza épült, ilyenkor vízkeresztkor házszenelőt tartott. Kiment a pap, megszentelte az új házat, de utána ottmaradt a vacsorára a háznéppel – alkalmanként egész kis lakzit csaptak.

Február másodikán meg a Gyertyaszentelő Boldogasszony. Nagyanya de vette má előzőleg a gyertyaöntőnél a szép, nagy, cifra gyertyaszálakat szen-

telgyertyának. A halottná azzal imádkoztak, meg égiháború alkalmával is égették – hogy a villámlás elkerülje a házat.

Utána meg Balázs püspök napja. Mi gyerekek mind mentünk balázsolkonnyai. Az állunk alá tették a kétfele álló égő gyertyát, és megáldottak, hogy ne kapjunk torokfájást.

Farsang három napjával zárult a vigalmak ideje. Farsangvasárnap, hetfő, kedd: mind a három nap nagy bál, mulatórozás. Olvasókörcbe, tűzoltóházba – ahun nagyobb terem vót. Hétfő-kedden az öregek dógoztak, a fiatalság táncolta ki magát a nagybőjt előtt. Mert húsvét előtt hét héttel, a hamvazószerdával elkezdődött a böjt.

Hamvazószerdán reggel mindenki beszaladt hamvaszkonnyai a templomba. Szentelt hamuval keresztelt irt a pap a homlokunkra mondván: porból lettél – porrá leszel... Nem is vót az baj, hogy az ember egy pillanatra megérezte, mennyire kis semmi az élet, milyen jól kell vele sáfárkodni...

A böjt aztán tartott egészen a feltámadásig. Ez idő alatt húst, szalonnát nem ettünk, zsírt nem használtunk. Főzöttvaj, amit felfőztünk, amíg a habja elfőtt – piritani nem szabad! – mindég állt a kamrába, azzal főztünk, görhét. Meg máliét süttünk. Nagy cserepfazekakba az eltett szilvalekvár, azt használtuk kenyérre, tészta.

Húsvét előtti vasárnap virágvasárnap. Jézus bevonulása Jeruzsálembé számárháton, virágok között. A virágszóró lányok a körmenet mentén teleszórták rózsaszirmmal az utat. Ilyenkor barkát szenteltek. A szentelt barkaszemeket torokfájás esetén le kellett nyelni. Nem tom használt-e? De jól emlékszek: pipet kapott az egyik szép jércénk, hát nagyanya annak a torkán is ledugott egy szentelt barkaszemet.

Nagycsütörtök este alkonyattájt a gyerekek csapatokba verődve Pilátust vernyi mentek. Kolompot, kereplőt, rossz edényt, mindenféli csörömpölő szerszámot összeszedtek – azokat rázva, verve poroszkáltak végighosszig az utcákon. Feltámadásig a templomba se szólt a harang, kereplye helyettesítette. Este a temetőbe, a kálvárián vót a keresztút járás, végig a stációknál.

Nagycsütörtökön éjfélikor a patakho kellett a lánynak vizé menni, abba a vízbe nagypéntek hajnalán megmosakodni, hogy szép legyék.

Nagypéntek reggel mindenki ment Jézust csókolni. Fekete bársonyon feküdt a halott Jézus szobra. Térgyenállva megcsókoltuk az öt szent sebet, és pézt vettünk mellé. Dére má tele vót körülötte fillérrel-pengővel. Tán nem is vót gusztusos egymás után csókolgatni azt a szobrot – meg egészséges se?...

Nagyszombat délutánján lett a feltámadási körmenet. Megszólaltak a néma

harangok, csengett-bongott az összes; végig szállt az „allelujaa, hála legyen az Istennek. Hogy minden ember vigaggyon, alleluja, hála legyen az Istennek...”

Hát, lett is készülődés – vigasság! Főtt a húsvéti kocsonya, sonka, keménytojás; sült a mazsolás kalács, meg a sok pipics! A lányok festették a hímes-tojásokat. Húsvét hétfőjén következett a nagy locsolkodás: nem ám szagos vízzel, meg parfümmel, csak úgy tessék-lássék; a kútná, veder vízzel! Egy-mást érték a locsolkodó csapatok. Elkapták a lányt, kivitték a gémeskútho, kettő megfogta kétkézrű, a harmagyk meg zúdította a vizet. Előfordút olyan, hogy belehalt a lány, mert tüdőgyulladást kapott; de divat vót, osztég az a dicsőség, minné többen megöntözték. Vótam vagy tizenhat éves én is e: annyiszor ötözködtem száraz ruhába, hogy utóára má a szomszédubú kértem, mert mindenem vizes lett, pegyig édesapám a kútvedret odaláncolta a káváho, hogy ne tuggyák húzni.

Még az asszonyok is jobban tették, ha minden vizesvedret eltüntettek a kézúbú! Így is megesett, hogy délután kiültek gyanútlanú tanyázni a kapuelejbe – hát csak a nyakuk közé a veder víz!...

A locsolkodó legények frissen vasalt zsebkendőt vittek magokkal. Ebbe kapták a pirostojást, pipicsét a locsolkodásért.

Április utolsó vasárnapja búzaszentelő. Olyankor könyörögnek jó termésért, hogy tűz, víz, jégkár elkerülje a vetést.

Nagy hercehurca vót május elsejire is. Ilyenkor megmutatkozott, hogy melyik lányho járnak sokan, mert aki komolyan akart néki udvarolni, az májfat vitt neki. Fűzfát, meg jegenyét vágtak ki a határbú a legények – lopták. Fűrészt vittek, meg baltákat, azzal vágták ki éccaka. Levették a kocsiódalt is, úgy vontatták hatkeréken oda a fát. Reggelre, még virradat előtt ott állt a májfa. Annak a tetejire üveg bort, vagy korsó bort köttek, cifra papirszalagokkal teleaggatták. Ha kedves vót a lányos háznak a májfavivő, arra a fára még purgament kendőt, meg pipikendőt is köttek. Vót akinek egy májfája lett, de olyan is, akinek a kerítése hat-nyóc májfavál végig vót rakva. Széppót az, amikor a szélbe lengedezett a sok cifra papír, meg kendő! Olyan vidám ünnepélyessé tette a világot ez is, meg ahogy estefele megszólalt a kápolna kis harangja a májusi létányiára. Az öregek, meg a gyerekek szorgalmasan eljártak, de a fődeken má sok vót a dolog. Alkonyattájt, ahogy gyött haza a nyáj, aztán a csorda verte a port, szólt a harang, virított a sok májusfa – Istenkém, de jó vót gyerekek lenni...

Az életünkhö hozzátartozott a harangszó. Nem az óra mutatta meg az üdőt,

hanem kakasszókor, első harangszókor, déli harangozásnál vagy esti harang szavára – ekképp osztottuk fel a napot.

Se szeri – se száma a régi szokásoknak. Tojást Nagyboldogasszony napja, augusztus tizenötödike és Kisboldogasszony napja, szeptember nyóc között gyűjtöttünk télire eltenni. Úgy mondták: a kétasszonyközi tojás áll el leginkább. Vagy csak akkor tojtak legjobban a tyúkok?

Karácsonykor, karácsony este a legények almáznyi mentek a lyányos házakhoz. Almával, meg dióval várták őket. Kártyáztak, almáztak az éjfélí mi-seig. Oda minden épkézláb ember elment, akármilyen farkasordító hideg tél is vót. Rá se tekintek ilyenkor hóra – fagyra. Csakúgy csikorgott a talpak alatt a csontkemény fehérség. A szeretet olyan közeli lett – kézzelfogható, mint a falut betakaró hó... és fényes, tiszta, mint fent a szikrázó csillagok... Éjfél előtt megelevenedtek az utcák, szűrös-subás, nagykendős árnyékok váltak ki a setétségű, a csizmák kopogva ügyekeztek a harangszó irányába. Idejibe el kellett indúnyi, mert különben be se fért a templomba, toporoghatott kivel. A dévajkodó legények útközbe egymást hajingálták a lyányoktú hozott almával. Ilyenkor is szenteltek almát a templomba. Kis motyóba vitték oda-vissza az asszonyok. A téli éccakába messzire hangzott a tömeg éneklése: Krisztus-Jézus született, örvendezzünk, néki örömmünnepet zengedezzünk...

Ezzel vége is vót a szigorú bőjtnak – hazaérkezve jó éhesen, átfázva – mint a siserehad estünk neki az angyalkóbásznak. Aki csak tehette, akkorra vágott disznót. No, vót hozzá egy kis itóka is, hogy átmelegicsen. Sokan má hajnali hatkor a pásztorok miséjén is ott vótak – le se feküdtek.

Tuggyisten! – Lehet, hogy mai ésszel néha együgyűnek, vagy faragatlan-nak tűnnek egyes szokások; de nekünk kellett az öröm a sok nyűg, inség, dolog közepette – és mink ilyenkor boldogok vótunk.

Bimbótóksa

16

Szántó-vető ember

Halljanak má csudát! Minő furcsa álmot láttam az éccaka. Ugyan mire magyarázzam?

Öregapát láttam egy naagy szántás közepibe. Nyakába a csücskinél összekötött zsák, amibül széles, nagyívű mozdulatokkal csak szórta-szórta a magot... Hogy mit vetett, vagy mé gyött elé álmomban?...

Éppen tegnap hánytorgattuk fel a régi időket. Itt rekedt egész délután Gügyő Borcsa néném, úgy beleédelegettünk a beszélgetésbe. Ő hozta fel éppen, hogy manapság nincsen má olyan igazi ízig-vérig parasztember, mint régen. Akár a gyárba járják valaki, akár a téeszbe: munkaidőbe dógoznak, pénz meg van mindenütt. A téeszbe is – felosztják a munkát, ki mihe hajlik leginkább: állatgondozó, fogatos, traktoros. Régen meg mindenhez kellett értenyi, mert magára vót utalva a szántó-vető ember. Legfeljebb az igavonó barma a társa.

Az őszi mélyszántás vetette meg az ágyát minden további teendőnek. Ki se igen látszottam még a friss barázdábú – Istenkém, milyen hosszúnak tűnt egy döllőföd! A ló megfeszült inakkal vont a síma földbe belehasító ekét, felgyúrt ingújjú erős karok tartották az ekeszarvat oda-vissza; oda-vissza... A sötétellő barázdák engedelmesen borultak egymás nyakába. Ölnyi hantok fényes-nyirkosan tárták fel titkaikat. Kíváncsi giliszták hunyorogtak a szokatlan fényességre, amíg a lomha öreg varjak ki nem ráncigálták őket. Hangoosan elkaccantottam magam, olyan otrombán bukdoztak a rögök közt: buta nagy fejük előre rántotta a testüköt, majd orra estek.

Ha nem terveztek őszi vetést a földbe, akkor hagyták a nagy göröngyököt úgy, ahogy van, hogy szíjja a fagy, meg a hólé is mélyebbre lejut így a talajba. Netán őszi vetést ültettek még az ős elején, akkor a fagyok beálltáig má zöldell az őszi búza, őszi árpa. Csak a jó vastag hótakaró kellett, hogy kiteleljék alatta az új kelés.

A tavasz még nem mutatta magát, a parasztember má azt nézte, mit lehet lendíteni a határba. A mákot hóra vetnyi. Így mondta a fáma.

17

A bőjti szelek még meg se pirították a föld színit, feléledt a mezei világ. Minél előbb földbe legyék a mag, mert csak az arat, aki vet is. A magvető ember maga a boldog bizakodás. A földbe került magra édesapám mindég ráhengerezett a nagy fahengerrel. Szorosabb földbe hamarébb csírást cserzt a mag. A höndörgő közepin egy olyan csuda ülőke, akár a trónszék. Ahogy forgolódzott a ló a hengerrel körbe-körbe, úgy nézett szét édesapám, akár a király a birodalmán! Felkapott maga elé, onnét uraltuk a világot.

A gabonaféli úgy nőtt aztán, mint az öcset. Húsvét tájékán má csutkázni kellett. Bevallom becsülettel, ezt nagyon nem szerettem. Honnét a csudábú lett tele a vetés csutkamaradékkal, mikor szántás-vetésnél nem is láttam? Az pedig nem maradhatott benne, mert aratásná tönkre teszi a kaszát.

Olyan süldőlyányok vótunk, sohse felejttem el. A szihalmin vót földünk, oszt nagyszombaton mentünk csutkázni. Általában nagyszombaton szeles lett az idő. Fútt az áprilisi szél, át vótunk fázva. Milyen rossz az a csutkázás, vernyi le rúlla a földet, a szél meg hordta az ember arcába... Hárman dógoztunk a nagy szélbe az egész határba, de apánk direkt kivitt haragjába. Nem is ment tán a feltámadásra, pegyig akkor még szent világ vót. Akkor gyöttünk hazafele a főútcán, a templom előtt gyülekezett a nép a feltámadási kör-mönetre.

Hazaértünk. Amilyen jólesett a forró leves, meg a lekváros derelye!

Később még gurdonyozni kellett. De sokat lökdöstük... Jaj, mennyi gurdony vót a Dominomba az árpába! Egyebbü se állt, csak gurdonybú. No, tán má irmagja se maradt! Gondoltuk. Aratáskor meg mégis tele vót.

A kapállókkal még több a dolog. Ahogy kibútt a földbú, horolnyi. Aztán háromszor is be kellett kapálni a kapásnövényt. Ha nem vót gazos, gyorsan is haladt, de esős időbe gyorsan felverte a gaz. Mire végire értünk a sornak, bizony nem egyenesedett ki a derekunk. Tapogattuk is: jaj a derekam – jaj a tódás!...

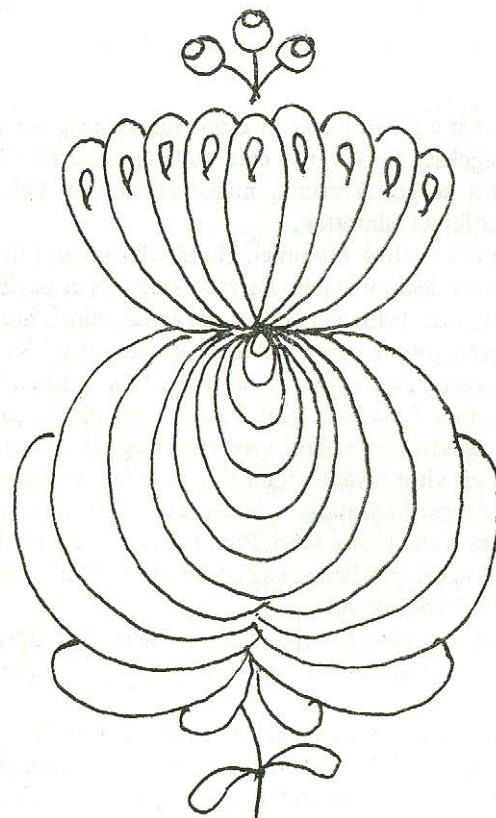
A tótögetés. Abba nagy mester vótam má gyerekkoromba. Kukoricát, krumplit, szőlőt. Nagy lapos kerek kapával: jobbrú egyet, balrú egyet. Még én biztattam édesapámat: Ojje! Egy-kettőre megesszük azt a fégyalog földet...

A szőlőkötözést má megint nem kedveltem, olyan szuszi-fuszi, haladatlan munka. Meg tördelnyi. Dehát nem illett szólni, meg úgyis mindegy, mert a dógot el kell végezni... Rávertünk hát, hogy minél előbb a hátunk megett tuggyuk.

A sarjú meg széna forgatást, gyűjtést szinte szórakozásbú tettük. Az főleg asszonymunka. Favillával borítottuk a száradó sarjút – szöcskék, kabócák

ugráltak rúlla ijedten szerteszt. Nem bántuk, hogy nem akadt hajcsár a sarkunkba, egy kicsit eleresztettük magunkot. Még mezei virágot is szedtünk. Tán az ezerféli fű illata is tette, hogy olyan jókedvvel csináltuk...

Tulajdonképpen olyan gyorsan váltakoztak ezek a tennivalók, hogy unalmas nem lett soha.

Tulos suttorosa

Fizet a föld

Igen kemény sor vót a paraszti élet. A csontjaim velejéig érzem még most is az estéli fáradtságokat, amikor má csak tudattalanul tette kezünk-lábunk a tennivalót. Arra se emlékeztünk, mikor zuhantunk bele az álomtalan álomba, mint akit fejbekölíntettek.

Mégis mindég tele vótunk örömmel. Ha fáradtságosan folyt is az életünk – a viccekbű, huncutságokbű ki nem fogyatkoztunk. A csipkelődésnek se végi se hossza. Hát még a nagyobb, sürgető munkáknál, mint a házépítés, disznóölés, cséplés – összegyött az egész hada! Szinte ott vót fél Kövesd.

Micsoda nevezetes hadák vótak: Barci hada, Mónár hada, Gáspár – Füs-tyi – Kucu hada, meg Pető hada. Sok büszke nagy család tartozott ezekbe. Néha má csak a ragadványnevükről ösmertük meg, kirül van szó – merthát gyerek az apja nevit vitte tovább leginkább. Kacifántos csúfneveket találtak ki, annyi szent! Keresztfa Gázsók – biztos azé, mert kereszt vót a főgyik végén? Hurkulyusz Tera, Csina Mari, Pikó Erzsa, Görbe Tóth Mari, Ragyás Mónár Pesta, Kakas Gáspár Erzsa, vagy Sánta Pető Marci. De nem sértőleg ám! Direkt büszkélkedtünk vele.

Miért lakott egy-egy hada nagyjából egy területen? – eddig át se gondoltam. Tán az úkeiknek nagy portája lehetett, oszt ahogy szaporodott a család, oda építkeztek?

Jól elkeresztelték az egyes környékeket is aszondom! Görömböly, Jegenyesor, Hidegódal, Melegódal, Bogácsucca, Cankucca, Gubaszög. Lyánykoromba, ha elküldtek valamelyik utcába, nem tudtam mérre van, éspám csak így e: Ereggy csak, ott van a daruszögbe – el is találtam mint a parancsolat.

No, de félreborozdal az eszem! Szóval onnét keveredtem ide, hogy az aratás, cséplés, kukoricatörés -fosztás, napraforgó csépelés, meg szüret; mind csupa virgonc jókedv. Akármilyen nehéz testi dolog, de valahogy az a termés vót a mi megérdemelt fizetségünk minden betakarításnál. A föld akkor adta vissza kamatostúl, amiért verejtéket hullattunk.

Tán az aratás túnt legkegyetlenebbnek. Csapatokba rendeződve kezdünk neki. Elöl a legöregebb ember, az első kaszás. Most is előttem látom nagyapát... Mielőtt nekiindút a vágásnak, letépett egy kalászt, két tenyere közt morzsolva kifűta a pelyváját, messziről a bajsza alá dobta, és bólogató szakértelemmel állapította meg, a búza beváltotta a hozzá fűzött reményt, jó a minősége. Nincs is ahhoz hasonlatos íz, mint a frissen érett, viaszos búzaszemeké! Aztán – noistennevibe – köpött a markába akkurátosan, és vágta a rendet, mintha nem is ő, hanem valami ősi ritmus vinné a két karját, meg a kaszát. A többi kaszás hajszálra úgy, mintha madzagon rángatnák. A pengék suhogása engedelmes meghajlásra buzdította az aranyfejú kalászokat. Csak ha az öreg megállt kaszát fenni, vagy cigarettát sodorni, akkor állhatott meg a többi is. Amíg az emberek rágyútottak, mi asszonyok-lyányok meghúztuk a csöcsös korsót. Abba hús maradt a víz, akármilyen forróság vót.

A házas embernek a felesége a marokszedője, a legényembernek meg a testvér vagy rokonlyány szedte a markot.

Sokszor kint is aludtunk, mert arattunk, ha telihold süttött, még holdvilágná is. Éjfél fele mint egy zsák, úgy dőtünk el a csomó töviben. Félálomban még néztem a rámboruló csillagos kékséget. A hadak útja egészen közel gyött... Csaba királyfi, a vágázó ősök vigyázták a kései unokákat...

Hajnali 3-4-kor már talpon ért a virradat. Húsibe jobban esett a dolog. Früstökig jól ki is dógoztuk magunkot. Hét-nyócóra körül reggeliztünk. A fölöstök leginkább egy nagy tál aprított tej. Kerek kanával körülültük. Beszéd nemigen hangzott. A szánkho emelt kanálon keresztül pillogtuk – jut-e elegendő?

Amikor levágva, meg marékra szedve hevert a gabona, ki-ki a maga sorát kivibe kötözte szalma- vagy gyékénykötelekkel.

Ha a kötözésnél beérte a lyányt a legény, nosza lett sivalkodás, mert jácásbű bekötötte őt is a kivibe.

Az aratófödre a háznál maradt asszony ebédet hozott. Nem lehetett Isten hátamegül hazajárni ebédelni, hiszen hat-nyóc kilométerre is lehetünk hazulról. Egy hétig se mentünk haza.

A házak szélénél csak a bentelek, meg a bikató vót. A Dominom, Pillikán, Püspöki, Keresztesi, Pazsag, Vérpatak messzebb feküdtek mint a legközelebbi falu. A Vérpatakrú azt regélik, hogy valamikor a Bükk felől nagy sereg közeledett. A vezér a síkság fele mutatva kiadta a parancsot: Mezőt kövesd! Erről kapta a későbbi község a nevét: „Mezőkövesd”. Ott meg ahun az ütközet zajlott – patakokba folyt a vér, attú lett Vérpatak nevű ez a rész.

No, déli harangszókor igencsak vizslattuk, mikor látunk egy kis felvert

port, mert abbul bizonyosan előbb-utóbb elébukkan a nagy batyú. Megváltás vót, mikor a föld végén felhangzott hogy: Isten álgya meg a munkájokot – álgya meg! – kívántuk tiszta lélekkel mink is. Az ebédnek tartalmaznia kellett lenni, hogy bírják a hetekig tartó megerőltetést az aratónépek. Tyúklevés, a húsa valamilyen mártással, béles, heróce vagy pampucka. Ezekből nem tudtak annyit hozni, hogy el ne fogyott volna.

Csak ebéd után egyenesíthettük ki a derekunkot. Egy fél órára elfeküdtünk a földön. A rekkenő hőségben nem gyött egy enyhet adó fuvallat. A messzi csordakútnál remegett a parázsló levegő, tikkadt lihegéssel nyúlt el az élő világ... csak a távoli templomtorony és egy-két jegenye állt – hegyeikkel átszűrve a vakító eget.

A titkolt remény felhők után kutatott. Kiadós záport áhított az aszalódó határ. Ha egy felhőske tévedt a nap elejbe, mi fiatalok hangos örömmel kiáltottunk egymásnak: ránkjött a fekete ember! Egy napra, csak egy rövidke napra mondhassuk hetykén: – az arató pihen, a kukorica csövel.

Délutánra má teljesen közönyösek lettünk a hőségre. Markunk teli gurdonytövissel, karjaink nem látszottak ki a karcolásokból, arcunk mint a cserzett bőr. Sós verítékbe fürödtünk, égett, lángolt a testünk a matyó szoknyába – mert nem hordtak még akkor könnyű, nyári viganyót. Ám ahogy a tarlón szaporodtak a kereszttek, új erőre kapva térültünk-fordultunk a nagy-gereblyével. Még a jókedvünk is meggyött.

Aztán má a hordás, a termés hazavitele pihentetőnek tetszett, ha korán is kellett kelni, meg késő estelig hordani. Inkább a férfielemek végezték, esetleg kívit hányni mentünk mi. A kocsira fel a kereszttrudat, vendégódt, villát, kötelet; még szundítani is lehetett, amíg a földre kiért a szekér. Sok ló olyan okos jószág, hogy még rá is fordult a saját födre.

No az aprónép örült a hordásnak! A legnagyobb jutalomszámba ment, ha egy-egy fordulóra elvitték a gyereket is. Úgy hegyelt aztán a rakott koci tetején, mint mesébéli királyfi az üveghegy csúcsán. Egyébiránt általában az utcák végén várták a terhes szekeret. Elkapták a kiálló vendégódt, és hazáig azon csingállódtak... ki fővel lefele, ki kelepbe, gólyafészekbe; a kisebbek csak úgy a karjukon lógván. Ha megunt a kocsis a hancúrt, bizony hátravágott az ostorszíjjal! Ilyenkor mint a riasztott nyulak, ugrottak széjjel.

A kazalrakás vót csak igazán a híres tudomány! Ki tud külön kazlat rakni, formásat, takarosat. Híre ment annak faluszerte, ki rakja a legjobb kazlat. Nagygazdákná, meg ha jó vót a termés – a búzakazal több szakaszbu, asztagbu állt. Az árpakazal má kisebb, a zab, meg takarmányféle csak amolyan boglyaféli. Így várták, hogy a cséplőgép mikor ér az utcájokba.

Cséplés

Alaposan befűtöttek, a rádió 32 fokot jósolt. De oda se hederítünk a kánikulára, nem kell megperzselődni a határba – a kombájn ma már mindent elvéggez. Azzal se igen gondolunk, a kenyér hogy kerül az asztra, csak megveszszük a bótba.

Paraszti módra most lenne éppen tűzibe a betakarítás-cséplés.

Hogy is csak? Legelőbb lovasgéppel gépeltünk. Ott forgott a földön egy nagy kerékféle, amolyan felfele hajló. Kétfelül a két rúdnál két-két ló ment körbe. A dajkálni való gyereket egy kosárba felkötötték a kerekre, úgy vigyáztuk, míg Terussal az egyik-másik rúd tövibe ülve hajtottuk a lovakot.

Este leöntögették a pelyvás búzát garmadába, ezt még ki kellett rostálni. Nappal gépeltünk, estétől meg mondhatom reggelig rostáltunk. Úgy látom: – én az ocsút húztam a rosta alól, de elaludtam, oszt belement a búza. Megfogták a foncsikomot, nem szabad elaludni! Jaj, de gyerek vótam még...

Később gyött a csaholó masina. Kezdetleges trő-trő-trő. Csak olyan helybenjáró. Pányvakötelekkel vontatták egyik udvarbú a másikba. Odacsődüt az egész ucca. Ha puhább vót a föld, meg se tudták mozdítani, vagy a kötel is elszakadt. No még kevesen vagyunk! Asszonyok is segítsenek! A pányvakötel végire még a gyerekek is odakapaszkodtak hátramaradéknak, mégse mozdú – se tüled – se hozzád. Pihentessünk emberek... No megint... de mikor karúnyi kellett be a másik udvarra, még az ütközőné megint elakadt. Tovább tartott ez a kínlódás, mint maga a cséplés.

Mire olyan süldőlyány lettem, ezt felváltotta a magánjáró gép. Világnagy csuda vót! Micsoda dicsőség. Át is pártolt a nép rögtön. – Má ne azt híjjuk-e, hanem a magánjárót.

Ez osztan gyorsan haladt szérúról-szérúre. Kelltt is hozzá a sok szorgos ember, jött a rokonság – szomszédság: bizony áldott a sok kéz!

Az elevátoros cséplőgéppel jött a traktoros meg két etető, de a többit úgy kellett összehozni: két ember kivihányónak, kettő a szalmakazalra, kettő

a zsákokho. Egy asszonyféle kivívagónak az etető mellé, ha ódozni kellett, akkor kettő. A töreklyukba idősebb asszony, vagy nagyobbacska lány is megtette, a pelyvát meg elhordta a sok gyerek. A javakorabeli asszony – menyecskenép – az ételt készítette attól függően, hogy melyik fertályra esett a géplés. Hű, de kibeszélték, hun milyen fősvények vótak, vagy de kirukkol-tak, kitettek maguké! Nagy portákon 24 órát is ott járt a gép. Néha még este 11-kor is azt mondták: Ó!... Ne hagyjuk má ezt a maréknyit hónapra!... Éjféltkor ettük a vacsorát. Borcsáékná ért eccer úgy a cséplés, hogy fele lett meg éjfélig, a többi meg hajnali 3-tól früstökig. Ott is aludtunk a félbemaradt szalmakazal tetejin mi lányok, vagy hatan. Egy ponyva alá, egy másik fölénk – csak úgy dőlünk le, ahogy vótunk. Mit kacarásztunk ott az éccakába! A suhancorú fiúgyerekekről folyt az évődés nagy vihorászva: hogy elbúttak a pelyvásajtó megett mikor vittük a kosár pelyvát, oszt kiugrottak. Ment ott a szűrős törek a nyakunkba, mellyünkbe!... Még a szoknya alá is. A por, a szálka má úgyse csíphetett jobban...

A többiek elszenderültek vagy ők is álmodoztak tán? Nagypám szavai gyöttek elé a setét zizegések közül – a holdon Dávid király hegedül... Sokáig lestem: a fénylő körben sötétebb foltok formálódtak – egy dombon ült Dávid, és mintha valami hangszeren játszana?... Lehet, hogy csak a millió tücsök cirpert, és az éccakai neszek muzsikáltak...

Hajnali fél 3-kor Mari ébresztett. A hosszú létra legfelső fokán állt, és kacsásúfolón kukorékolta világgá a hajnalhasadást. Dologra! Épp csak a szemünköt mostuk meg a vályúba langyosodó vízben – folytattuk, ahun tegnap abbahagytuk.

Gondatlanok az emberek! Nem múlt el nyár baleset nélkül. Borzongva hallgattuk, ha pusmogva adták tovább: hallod-e? Ezt meg ezt elkapta a gépszíj, leszakasztotta a karját. Amaz beleesett az etetőbe...

A gyerekek meg a hambárba viháncoltak. A friss búzába temették egymást, meg markostú hajingáták a gabonát, hogy szemé-szája tele vót mind-egyiknek. Lett is baj! Ha bentmaradt a fülbe, orrba a búzaszem, gyakran csak az orvos tudott segíteni.

Mire a faluban elhallgatott a cséplés dohogása, leülepedett a gabonapor, ugyancsak jólesett kimosakodni és a bőrünk alá is beivódott csípős viszketet egy évre elfelejteni.

Jó ideje morog az ég. Igencsak szaladgál Szentpéter a lajtta! A rothadt sarok felől setétedik, akkor pedig jég lesz, akárki meglássa.

Azt a vihart nemigen felejtettem – lehettem úgy nyócéves forma. Olyan gyorsan gyött az itéletidő, hogy ember-állat fedél alá se húzódnhatott. Szile ránkparancsolt: kéménylyuktól távol! Ajtót, ablakot becsuknyi! Elékapta a félméteres cifra szenteltgyertyát, meg a csatos imakönyvet. Testvéreim ki a sarokba, ki az asztal alatt kuporgott reszketve, arcukat a villámlás látványa elől takarva.

Uram irtalmazz... Szüzanyám segélj... Minden jótét lélek dicsérje az Urat... morzsolgatták az aszott vén kezek könyörgőn a rózsafüzért. Az es-deklő nyüzítés egybevegyült a fák recsegésével, szélbömböléssel. Engem ellenállhatatlanul vonzott a minden hatalmat felülmúló szörnyű gyönyörűség. Kiálltam a nyitott ámbitusra... ne kísérsd az Istent te! Kiállt utánam nagyanya is, de megbűvölt csudálattal akartam, hogy lássam az elemek tombolását. Lenyűgözött érzékeimmel úgy véltem, a végítélet lehet ehhez hasonlatos.

A rohanó felhők a házak kontyába akaszkodtak. A mocskossárga por, levél, esőfüggönyön keresztül hallottam a szomszédasszony kiabálását: pipipi – pipipi, pire-pire-piree!

Eső elejbe harangoztak feszt, de úgy látszik mindhiába. Hirtelen egyidőben fülhasító reccsenés, egy vakító villámlással... megdermedt a világ... Tudtuk, hogy nagyon közel csapott le a mennykő. Az elmorajló apró dörgések visszhangjánál kijózanodva láttam a földet borító, sáros sebekkel teli, félérett gyümölcshalmazt – almát, barackot, körtét – a megtépett, meggyalázott természetet...

Verepcék nyikordultak, mindenki egyfelé igyekezett. A szomszédék istállójának végibe kettéhasítva meredezett a legbüszkébb jegenyefa. Jajveszékélő ángyom megett belestem az ólba: a jászol előtt ott állt a Mancsi, de lábainál a

hídláson elterülve nyergestársa a Kesely. Megüvegesedett szemmel, vicsorgó fogakkal adta tudtul a világnak – csak a halál bizonyos.

Mi gyerekek úgy vélhettük, az élet még bizonyosabb, mert ezenközben már mosolygó dédelgetéssel élesztgette alélt tisztelőit a nap. Degeszre ettük magunkat a lehullott gyümölcsből. Meztelen talpunkot csiklandozta a láb-szárig érő tócsa. Tej-vaj-túró-tejfel; tej-vaj-túró-tejfel: tapodta önfeledt örömben sok kis apró láb a langyosodó pocsolját. Mi nagyobbacsák keményebb sárból putyókát gyúrtunk, és versengve nyálaztuk, himbáltuk – piff, puff, palánta – olyat szójjék mint a város puskája! Csudára élveztük, hogy a nagyot durranó putyóka szemet-száját, ruhát telefröcskel sárpettyekkel.

Ha imitt-amott esett még egy pár szem eső a fejünkre, nagy hangon kiabáltuk:

Esik az eső, hajlik a vessző,
haragszik a katona,
mert megázik a lova.
Ne haragudj katona,
majd kisüt a napocska,
megszárad a lovacska.

Úristen! A pelyvás tetején a gólyafészekben két kiscigolya van! Nem láttam az öregeket hazarepülni. Észem kívül rohantam a létráért. A szalmamélyedésben megbékélten feküdtek egymás mellett a testvérgólyák. Tehetetlen dühömben kicsordult a könnyem, végigcsurgott az arcomon – nagyon esendőnek éreztem magam.

Megtépázott szekereken a jégtől varasra vert fejű legénykéekkel, ponyva alól kuksoló asszonynéppel hazabotorkáltak a mezőn rekedt szekerek is. Nyáj és csorda az ijedtségtől még bódultan tolongott a melegítő oltalmat adó biztos akol felé. Még láttuk, hogy elviszi a dögkocsi a lótetemet, kinyúlt csirketeste-
ket ásnak a ganajdombba – leckeként maradt gyerekszívünkbe: az élet magában hordja a halált. Ez az egy igaz igazság.

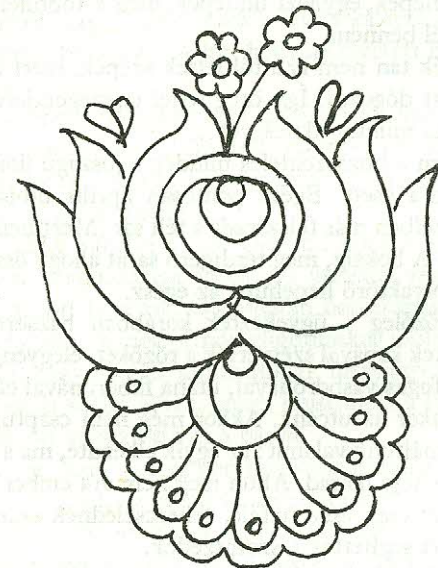
Azám! De sok embert csapott agyon a villám. A határba fa alá álltak, vagy nem tették le kezükből a kaszát-kapát.

Kisjankó Bori is úgy lett oda egy nyári zivatarkor. A Rákosi éra alatt ő már híres népművész vót. Éjjel-nappal varrt. Setétedés után petróleum lámpánál. Nosza, elrendelték, hogy be kell vezetni néki a villanyt. Ott csüngött az asztaláná, ahun hímezni szokott. Gyött a nagy jégeső, ő meg meztláb – életibe nem vót lábbeli a lábán – kiment a ház elejibe, hogy nagy kár esett-e a virágokba? Mert telisteli vót a kertje tarka virágokkal. Azonúgy vizes lábbal visz-

szült varrni. Felgyújtja má a villanyt, nem vaksiskodik – hát, megcsapta az áram...

Nem tudom, miért a villanykörtét csavargattuk ki – meg be villanygyújtásná? Tán nem vót még kapcsoló?

Így lett vége Borinénémnek. Jó asszony vót, Isten nyugosztalja halóporában. Nagy hírű ő azóta is. Ott van a szobra a kultúrház előtt. Még országos hímezőpályázatot is neveztek el rulla. Minden esztendőben ki is állítják a kultúrházba a begyült hímezéseket. Oda mindég elbandúkolok, olyan csudaszép más tájbeli hímezéseket is lehet látni.

Párafarkú tulipánt

Ünnepszagú tavasz

Hogy van az, hogy az emlék mindég tisztábban látszik, mint a most? A nagy országos ünnepek, egyházi ünnepek, meg a többenél több szokásünnepek mind elevenen él bennem.

Ezek az ünnepfélék tán nem is attól lettek szépek, mert nem mentünk a határba – nem kellett dógozni. Így öreg fejjel visszagondolva valami külön hangulata, íze-zamata mindegyiknek vót...

Emlékszek – nekem a búzaszentelés mindég a jószagú ünnepet jelentette. Ez úgy húsvét utánra esett. Egész pontosan április utolsó vasárnapjára. Addigra az áprilisi szélben már felszáradt a téli sár. Mert nemigen vót aszfalt még, csak a főutcán! A bokáig, meg térdigérő sarat ahogy összevágták a szekerek, úgy száradt. Nyaktörő hepehupa az egész.

No – ünnepet előzőleg – ügyekeztek korábban hazaérni az emberek. Az asszonyok, gyerekek kapával szétverték a rögöket, elegyengették. A lovasgazdák meg először fogas vasboronával, utána faboronával elsímították. Hű, de mutatós lett ilyenkor az utcánk. Akkor még nem csaptunk olyan hűhót abból, ha közösen csináltunk valamit: az egyik elkezdte, má a másik szégyenletre vóna, ha ő előtte úgy marad. Ahun meg nem vót ember – a férfit hítták embernek, az asszony csak asszonyféle, fehérccselédnek számított bizony – vagy öregek vótak, ott segítettek a szomszédok.

Szóval... másnap délelőtt lett a búzaszentelés!... Az asszonyok korán hajnalban felloccsolták a ház meg a kapuelejít. Nem is akárhogy, hanem szép cifrázva a locsolókanna rózsájával! Az istálló felől a jóllakott jószág elégedettsége párállott. Az ablak alatt nyílt a tulipánt, gyöngyvirág, meg a jácint. A langyos reggeli napsütésben csak úgy gurultak a csirimpoló sárga-fekete kiscsirkék. A konyhaajtó megül a reggeli mosdás frissességével csörgött a lavór (mert csak a hajnali dógok végeztivel mosakodtunk ki); aztán zutty a ház elé a vizet... Szappanhab szivárványlott a küszöb előtt, bentrül hagymás sültszalonna illata úszott fenségesen. Édesapám kenyeret kanyarított széles

mozdulattal, harangszó vegyült az illatok közé, és a lelkünkben jószagú ünnep virágzott...

Nagy gyorsan összekaptuk magunkot, és indultunk a körmenetre. Hosszú menetben vonult ki a falu apraja-nagyja a házak széleihez, ahun ki vót választva a legszebb búzatábla a szertartásho.

Külön csoportba mentek az emberek, az asszonyok – öregek meg középkorúak – a fiatalság és a kisiskolások. Az öregebbje feketébe, a fiatalok cifrába öltözve. Nem is igen a szertartásra figyeltem én, csak néztem mint valótlan álmod – hogy a hétköznap elnyótt, kemény, káromkodásho szokott, bagótrágyaszagú férfiemberek hogy megváltoztak. Megmagyarázhatatlan ősi, pogány áhitat ült konok bajuszuk szelídült szegletébe, mikor a tömjénfüst áldón szállt a négy égtáj felé a szélben hajladozó sötétzöld búza felett.

Ahogy a dologtól kérges, eres kezek a levett kalapot fogták – abba benne vót a kétkezi munka becsülete. A hit, hogy az elvetett búzából élet – kenyér lesz; és ez a világ értelme.

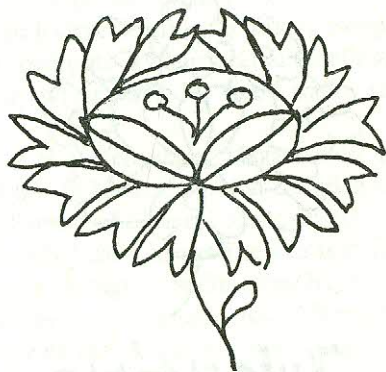
Hazafele már csendes beszélgetéssel ballagtak az emberek; kezükben vagy a kalap mellé tűzve egy-két szál szentelt búza. Nyomukban mezők illatát, az anyaföld ígérét hozta a tavasz. Felhőmagosan pacsirta zengett; a szivekben béke, a karokban új erő született...

Délután a fiatalság karúlni ment. Olyasmi mint a korzó-séta manapság. Akkor még nem száguldoztak autók. Az úttesten végig-hosszig sétáltak a cifra matyóba öltözött lyányok. Öten-hatan összekapaszkodva barátnők, az egy utcabeliek. Az anyjok még otthon elinduláskor jobbrú-balrú megpofozta rajtok a szoknyát, hogy ringjék a csipejükön, mert úgy tetszetős.

A legények a járda szélén álltak, onnét mustrálták a lyányokat, melyik tesszik. Nagyon sok ott választotta ki a párját.

A lyányok kezibe, vagy a litya gomblyukába mindég vót virág...

Igen nagyon szerettük az ezerféle szebbnél-szebb virágot. Tán szögrüvégrü a matyóhimzés is ebből fakad. Ezekből irtuk magunknak a hímezni való virágokat. A tavaszi virágok közül a gyöngyvirágot, a tulipántot gyakran rajzoljuk. A tulipánt kedveltük nagyon. Még a legény is, ha húsvéttájt lett vőlegény – aranyozott tulipánt kapott a jegykendő mellé! Délután má úgy ment felfele a főutára, hogy a csúcsos kalapja mellé vót tűzve. Ez jelentette, hogy foglalt. Rajzolni nem úgy rajzoltuk ám le, ahogy igaziból van a virág, hanem ahogy kitaláltuk. Mert ez a mi igaz gyönyörűségünk. Tán mert szégyény vót mindenben ez a vidék? Se nem alföld, se nem hegység. Sehun semmi érdekesség. Hát mi kitaláltuk magunknak a szépet. Még ma is megrajzolok egy s mást ösmerősöknek. Hány féli-fajtája létezik egy-egy virágnak:

Suttoróssa

Szómagyarázat

angyalkóbász	karácsony estéjén, éjfél utánra frissen süttött kolbász
aranka	élősködő, mezőgazdasági kártevő
bakhát	a szőlő sora közötti dombor
belina	vastag gyapjúfonal
besemerít	becsavar, befelé fordít
bige	régi népi játék, egy kb. 12 cm hosszú, két végén hegyes fadarab, amit hosszú lécszerű ütővel ütnek
bogyiszilva	apró, gömbölyű kék szilva
bordáscsik	csigatészta
bozsemálás	vége szakadatlan halandzsa beszéd
bödön	fedett fűles edény víz, tej, zsír tartására
bunkó	a napraforgó terméssel teli tányérja, karikája
cintányér	gránit tányér
cirkongyi	hegyes szemű, pattogtatásra alkalmas kukorica fajta
cuharé	háznál rendezett táncmulatság
csibirka	bogáncs
csicsóka	burgonyához hasonló, vadon termő, ehető gyökérgumó
csombék	megkötött bog
csomó	búzakévékből rakott kereszt
csorbóka	dúslevelű gyomnövény
dalavera	dalavári – delavári; apró szemű, igénytelen szőlőfajta
dévankozik	tétovázik
ekhós kocsi	sátortetős szekér
elkalézol	elkőborol
éccakának vadán	nagyon késő éjjel
észile	dédnagyanya
faroskas	szekér végébe vesszőből font hosszabbítás
feltutúzott	feltornyozott
fertá	a negyed kiló fele
filleng	pár szemből álló szőlőfürtöcske

fégyalog föld	800 négyszögöl
foncsik	háromágú hajfonat
furik	talicska
früstök	fölstök, reggeli
gahó	a falusinak lenéző, lekicsinylő kifejezése
garád	kerítés, szalma, v. egyéb egyszerű anyagból
gillóka	két kötéllel, v. láncsal faágra kötött deszka, hintának
girland	hullámos, stilizált minta, mint a szőlőinda
gombóta	tarhonya
görhe	kukoricalisztből készült pogácsa, sütemény
guba	mint az apró darabokra vágott kifli – régen olyan apró dara- bokra sütötték karácsonykor mézesgubának a tésztát
gurdony	szűrés gyomnövény
gyöngyaláris	felfűzött gyöngysor
gyugat	egy gyugat szalma, amit egyszerre tesz a kemencébe, vagy: hajba tett gyugacs póthaj helyett, dúsabb formát adó kis rongyosomó
hajalt	héjazott napraforgó mag
herbelt dölleji nélkül	hadart vég nélkül
hérész	a matyó lagziban a lányos háztól a vőlegény házhoz menő köszöntők
hidas	lábakon álló, fából készült disznóól
horolni	sekélyesen kapálni
hólapite	betegesen sápadt
höndörgő	nagy, forgatható fahenger, amivel vetés után a magra rányom- tatták a földet
hunya	kicsépel, üres napraforgó tányér
ifrikol	gyorsan elsiet
igálkodik	ott nyüzsög, téblábol
író	a tejfölből a vaj kiválása után maradó savanykás folyadék
kalincs	kilincs
kamó	szalmahúzásra alkalmas nyeles kampó
káva	keret, varrókeret, kútkeret
kenyer koboz	gyékényből font, tetejes kenyértartó
kóter	hátsó gazdasági melléképület
kuthászokodik	turkálva keresgél
köptülő	a vaj kiválasztására szolgáló edény fából, ill. cserépből
legkotyóra	legutolsónak, a sorban a legutolsó
litya	hosszú ujjú női blúz
Lodini ládája	rendetlen szekrény
makkus	jellegetes matyó minta

móringájja magát	illegeti magát
mozga összehúzó	játékmódozatok
mumák	mumus, ijesztő
murci	erjedőben levő must
nadály, (kóró, fű)	vizes helyeken élő gyógynövény
oportó	fekete színű szőlőfajta
öcset	sűrű
pacuha	nem csinos, lomposan öltöző
pampucka	fánk
paszpallér	sordíztás a ruhán
Péter pálcája	a Sagitta csillagkép három, egy vonalba eső csillaga
plyinka	pelenka
pip	csirkebetegség a csirke torkában
pipics	madár alakúra font kis kalács (mint a briós)
pipi kendő	(szoknya, ágynemű) piros, tarkamintás anyag
putyóka	sárból fánk alakúra formált, középen mélyedéssel ellátott já- ték, lefordítva földhöz vágva nagyot durran
purgament	kásmírszerű gyapjú anyag
rekl	mellényszerű ruhadarab
rezsgett	nyüzsögött
sifon	kétajtós ruhásszekrény
sinkó	jégen kikoptatott csúszkálópálya
somkóró	sárga, pillangós virágú mezei növény
surc	kötény
surjáng	a fának gyökérről nőző szaporulata
szak	olajtartalmától kipréselt, kör alakúra nyomott napraforgó maradék
szemház	terményraktár
szent sarok	sarokra szabott faliszekrény, szentek szobrocskáival
szévonó	fából készült, hosszú nyelű eszköz, a parázs igazítására, ke- mencéből való kitisztítására
tapodó	lábtörlő
tügöztek	nyüzsögtek
vaj alja	a vaj felfőzésénél a lábas alján maradó sűrű morzsa
verepce	derék magasságú, egy- vagy kétszárnyú ajtó, mely megakadá- lyozza, hogy nyáron, amikor a nagy ajtók nyitva vannak, az aprójszág bemenjen (istállón, lakáson is)
vértelék	a háztetőnek utcára néző függőleges deszka része
viganyó	nem népi, polgári jellegű női felsőruha
zsucskolni	csúnyán, összehúzva varrni

A BORÍTÓ- ÉS KÖTÉSTERV
- A SZERZŐ ILLUSZTRÁCIÓJÁNAK FELHASZNÁLÁSÁVAL -
HAIMAN ÁGNES MUNKÁJA

A KIADÁSÉRT FELEL
A GONDOLAT KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA

KNER NYOMDA, 263 GYOMAENDRÓD, 1984
FELELŐS VEZETŐ: HÁROMSZÉKI PÁL VEZÉRIGAZGATÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ: VÉSZITS FERENCNÉ
MŰSZAKI VEZETŐ: TÓBI ATTILA
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: HAIMAN ÁGNES
MEGJELENT 14,5 (A/5) ÍV + 32 OLDAL MELLÉKLET
TERJEDELEMBEN,
AZ MSZ 5601-59 ÉS 5602-55 SZABVÁNY SZERINT

1989-07-17

1989-07-17

1987-01-02

